

психології, соціології і права”, яка б здійснювала вищезначені види роботи. Доцільно організувати і проблемну лабораторію, яка б займалася соціологічним дослідженням питання “Політична соціалізація жінки і чоловіка в умовах становлення і реформування аграрного сектору економіки України”.

Організація запропонованих підструктур, на наш погляд, доречна в будь-якому непедагогічному закладі освіти 3-4 рівнів акредитації не лише з позиції впровадження гендерного компонента в навчально-виховний процес, а і з метою підвищення його якості в навчально-наукових комплексах вищої школи взагалі.

Використана література:

1. Конституція України. Про національний план дій щодо поліпшення становища жінок та сприяння впровадженню гендерної рівності у суспільстві на 2001-2005 роки. – Постанова Кабінету Міністрів України № 479 від 06.05.2001 року
2. Гендерний аналіз українського суспільства. – К., ПРООН, 1999.
3. Словарь гендерных терминов / Под ред. А.А. Денисовой / Региональная общественная организация «Восток-Запад: Женские Инновационные проекты». – М.: Информация XXI век, 2002. 256с.
4. Матеріали звітів українсько-шведського проекту: “Створення умов для впровадження національної інфраструктури геопросторових даних в Україні”.

Анотація

В статтє обоснована возможность внедрения гендерного компонента в содержание профессиональной подготовки специалиста для аграрного сектора экономики.

Сидоренко Л.М., Карбовська О.І.
Національний технічний університет України “КПІ”

АБРЕВІАЦІЯ – ПОСТІЙНИЙ ПРОЦЕС УТВОРЕННЯ НОВИХ СЛІВ

Мова – явище надзвичайно давнє. Без мови не було б людини. Основна функція мови – бути засобом спілкування, збереження й передачі знань. Звідси зрозумілий інтерес до мови, який люди завжди виявляли та виявляють. Жодне суспільство, на якому б рівні розвитку воно не знаходилося, не може існувати без мови. Це стосується всіх народів, усіх шарів і прошарків суспільства і кожної окремої людини. Доля кожного етносу органічно переплетена з долею його мови.

Сучасна українська мова є однією з найважливіших форм організації свідомості народу. Одним з найвищих виявів самоутвердження нації є державний статус мови, який законодавчо забезпечує її функціонування в усіх без винятку сферах суспільного життя.

Становлення національної еліти у сфері науки, техніки, освіти, медицини, культури та державного управління зумовило появу нових слів, так званих неологізмів.

Це слова, якими оновлюється лексика відповідно до нових потреб суспільства. Поява нового слова спочатку, як правило, викликає деякий опір суспільства: воно не одразу і не кожне з нових слів бере собі на озброєння. Адже поява нового слова – це насамперед відхилення від узвичаєних норм слововживання, до якого треба певний час звикати.

Як відомо, преса покликана реагувати на кожен важливий факт, на кожне суспільне явище чи подію і формувати для всього нового в житті нові найменування. Саме тому найбільше неологізмів з'являються на сторінках газет, а вже звідти вони проникають в інші сфери спілкування. Взагалі, для нових слів, які міцно увійшли до лексичного складу загальнонаціональної мови, характерно, що вони швидко стають малопомітними як неологізми. Ми починаємо їх, як усі інші слова, розрізняти не за ступенем новизни, а за значенням і місцем їх вживання.

Серед неологізмів є значна кількість т. зв. аббревіатур, тобто складноскорочених слів різних типів творення.

Абревіатура (іт. *abbreviatura*, від лат. *abbrevio* – скорочую). Скорочене складне слово (іменник), утворене з початкових звуків, назв початкових літер чи початкових частин слів, на основі яких твориться скорочення. Абревіація (від латинської *abbreviatio* – скорочення) спосіб словотворення. Це об'єднання скорочених слів основ, скорочених і повних основ (наприклад: медичне училище – медучилище), а також творення простого похідного слова шляхом довільного скорочення твірної одиниці (наприклад: магнітофон – маг). До аббревіатури може входити й ціле слово (БАМ, НТР, Камаз, ошадбанк, санепідстанція).

Абревіацію слід відрізнити від звичайного скорочення слів, яким утворюються умовні графічні скорочення відповідних слів і словосполучень. Скорочення не мають аббревіатурної вимови і власних граматичних характеристик; скорочення передаються на письмі малими літерами, після яких ставиться крапка, курсивом, через навісну лінію. Наприклад: ПТУ (пе-те-у) – аббревіатура: має літерну вимову, ознаки середнього роду, може бути твірною основою похідних слів петеушний, петеушник; б-ка – скорочення слова бібліотека, суб. – скорочення слова субота, п/к – скорочення слів під керівництвом.

Однією з основних причин появи аббревіатур є тенденція до уникнення надлишкової інформації. Та сама кількість інформації передається в аббревіатурах меншою кількістю знаків, ніж у співвідносному словосполученні. Наприклад, у слові вуз кожна літера несе в шість разів більшу інформацію, ніж літера, що входить до складу співвідносного словосполучення (вищий навчальний заклад).

Другою важливою причиною вживання значної кількості аббревіатур у мові є прагнення до економії місця.

Вживання аббревіатур пояснюється ще й прагнення уникнути повторення кількаслівних назв (як правило, повна назва організації, підприємства чи установи

наводиться тільки один раз: в адресі, у штампі та ін.).

Абревіація як словотворчий засіб порівняно новий. Цей структурний тип слів, що виник в різних стилях мовлення, вживається всього понад 70 років.

В українській мові, як і в інших слов'янських мовах, абревіація характерна здебільшого для іменників і дуже рідко використовується у прикметниках (культпросвітній, санепідеміологічний).

Як же творяться абревіатури? В українській мові можна виділити такі найпоширеніші способи творення абревіатур:

а) із початкових звуків, букв слів або з їх комбінацій: вуз (вищий навчальний заклад), втуз (вищий технічний навчальний заклад), НОП (наукова організація праці), ТЮГ (театр юного глядача);

б) із початкових частин слів: радгосп, райвиконком;

в) із комбінації початкової частини слова з початковими звуками інших слів: райвно (районний відділ народної освіти);

г) із комбінації початку слова (або слів) з цілим словом: сільрада, сільгоспмашина, кондвироби;

д) із комбінації початку першого слова з початком і кінцем другого слова : есмінець (ескадрений + міноносець).

е) із комбінації початку першого слова з кінцем другого слова: мопед (мото + велосипед).

Починаючи з 60-х років у абревіації спостерігається дедалі сильніша тенденція до створення абревіатур, зовні схожих на звичайні слова: валокордин, газотрон, позитрон. Слова цього типу особливо поширені в науковій мові, де їх вживають як терміни: аеротеорія, акваторія, лавсан, мелан, поропласти. Ці абревіатури звучать так, як звичайні слова. Не всі здогадуються, що вони походять від великих за кількістю слів словосполучень. Наприклад, як схожа на іноземне слово абревіатура лавсан. А вона ж утворена від початкових звуків слів. Назву лавсан штучному волокну дали на честь Лабораторії високомолекулярних сполук Академії наук. Саме там це волокно було вперше одержано.

Часто ми чуємо про лазер. Це назва оптичного квантового генератора, що створює потужний пучок світла певної частоти. Термін утворено з початкових букв англійського словосполучення *light amplification by stimulated emission of radiation* (підсилення світла за допомогою індукованого випромінювання).

Абревіатура також утворюється складанням скорочених основ і буває здебільшого еквівалентною словосполученню, яке її мотивує: ветеринарна амбулаторія, ветамбулаторія. За морфемною будовою абревіатури бувають подільними і неподільними. У подільних чітко виділяють усі частини, які можуть сполучатися з іншими словами чи аброморфемами. До таких в українській мові належить слова з

такими елементами: вет-, військ- мат-, мед-, політ- у першій позиції (ветлікар, медпункт, військкомат, ветсанітар) чи кор-, ком-, орг- у другій (власкор, спецкор, юнкор). До морфемно-неподільних належать буквені та звукові аббревіатури, які називаються акронімами. Акронім – з грецької “крайній і ім’я”- аббревіатура, що складається з початкових літер або звуків слів твірного сполучення. При творенні акронімів свідомо прагнуть уподібнити їх за милозвучністю до звичних нескорочених слів мови, інколи ігноруючи навіть повну омонімію; наприклад: АМУР (автоматична машина управління і регулювання), КАСКАД (клас автоматизованих систем комплексного аналізу документів), МАРС (машина автоматичної реєстрації і сигналізації, бор (батарея оптичної розвідки). Акроніми поширені в професійній, науково-технічній мові. Наприклад: АСОД – автоматизована система оброблення даних, НАФК – нафтофуранкобована кислота, ПАСК – параміносаліцилова кислота, бер – біохімічний еквівалент рентгену, звідки вони проникають до літературної мови.

У сучасній українській мові активізувався процес скорочення слів за аббревіатурним способом, тобто не за допомогою морфем, що характерно розмовному стилю: неформали (представники неформальних організацій), рок (рок-н-рол), фанати (фанатики) і т.п.

Поділ аббревіатур на складові частини якісно інший, ніж у нескорочених одиниць. У їхній будові своєрідні аброморфемні частини, межі яких не збігаються зі звичайними співвідносними з ними за значенням і частково співвідносними за формою морфемами (-ком: виконком, міськвиконком, комітет). Подібно до інших морфем аброморфемі поділені значенням, вони повторюються у багатьох словах і в сполученні з різними основами (Наприклад: медкомісія, медобслуговування, медперсонал, медпрацівник), отже використовуються як активний словотворчий формат.

За вимовою скорочення можна поділити на такі групи:

а) прості скорочення: зам, пом, торг. Вони непродуктивні, проте активно поєднуються з усіченнями від інших повнозначних слів, утворюючи часткові скорочення: завгосп, завпед, помкомбат. Серед простих скорочень є також запозичення з інших мов: екс, кіно, спец;

б) часткові скорочення: виконком, радмін, Державтоінспекція, фізматшкола, біопаливо;

в) ініціальні аббревіатури, які поділяються на ініціально-буквені (СНД, УТН, АТС тощо), ініціально-звукові (вуз, загс, МАЗ), буквено- і звуко-цифрові (ДТ- 20, КБ-5, СЕУ – 67) і запозичені ініціально-буквені, власне буквені та ініціально-звукові аббревіатури (Ен-бі-сі, НАТО, ФІФА, радар);

в) комбіновані скорочення: ЦНТІ хімнафтомаш, військкомат, есмінець, рація;

г) графічні скорочення, серед яких виділяються різні умовні позначення, що утворюються відокремленням у слові першої літери: о. – озеро, п. – пункт, °Ц – за

Цельсієм; відокремленням двох і більше букв з обов'язковим закінченням на приголосний: напр. – наприклад, кв. – квартира, ст. – стаття, ар. – арабський, відокремленням перших букв складного слова або слів словосполучення: мг – міліграм, а.г. ампер-година, д.с. – дачне селище; поєднанням першої та останньої букв на позначення приголосних звуків: д-т – департамент, р-н – район, ф-т – факультет та іншими способами, наприклад: вид-во, прик, військ. – мор.

У наш час абрєвіатури досить широко використовуються в розмовно-побутовому, а також у сфері виробництва та науки. Багато з них стали загальноживаними й увійшли в словниковий запас людей як повноправні лексичні одиниці. Вони постійно вживаються в різних стилях писемної мови. Проте вимові цих слів характерна іноді багатоваріантність, а в деяких випадках і непослідовність. Спробуємо привести в систему вимову складноскорочених слів. Найчастіше абрєвіатура вимовляється за назвами початкових букв (ер-те-ес *РТС*, ха-те-зе *ХТЗ*). Однак такий підхід до вимови не завжди прийнятний, зважаючи на складність, немилозвучність вимови абрєвіатури, а через те немає нічого дивного в тому, що в окремих випадках варіантом може бути просторічний, простіший (не еф-зе-у, а фе-зе-у). Однак таких прикладів не так уже й багато.

Вимова абрєвіатур багато в чому також залежить від кількості, а також розміщення в ній голосних і приголосних звуків. Найголовнішими закономірностями вимови літерних абрєвіатур можна вважати такі:

– всі поскладово-літерні абрєвіатури вимовляються, як звичайні слова за звуками: міськвно, облуну;

– за звуками вимовляються також ініціально-звукові абрєвіатури, що складаються з ініціалів типу “приголосний—голосний—приголосний”, “голосний—голосний—приголосний”, наприклад: ЖЕК, ЦУМ, ЛАЗ, МХАТ, ООН тощо.

Якщо літерні абрєвіатури складаються із двох або трьох приголосних та одного голосного, то в таких випадках перевага надається вимові за буквами, наприклад: ПТУ(пе-те-у), МПТУ (ем-пе-те-у), МВО (ем-ве-о).

Однолітерні абрєвіатури з цифрами вимовляються назвами букв: Т-34(те-34), Т-150 (те-150).

Ініціально-літерні абрєвіатури, що складаються з одних лише приголосних, вимовляються, як правило, за назвами букв. У такому разі вони здебільшого при вимові мають комбінації із відкритих та закритих складів, що не є великою трудностю при вимові: ер-ес-де-ер-не (РСДРП), це-ка ве-ка-не-бе (ЦК ВКП(б) тощо.

Велику увагу при вживанні абрєвіатур приділяють встановленню граматичної категорії роду і відмінка, особливо для ініціально-звукових абрєвіатур. Граматичні ознаки цих слів перебувають у процесі становлення, в русі. Всі складноскорочені слова та ініціальні абрєвіатури можна поділити на кілька груп:

1) скорочення, які мають власну граматичну категорію роду, що не залежить від розшифрування і вживається в даному роді завжди послідовно. До цієї групи належить більшість складноскорочених слів та ініціально-звукових аббревіатур, які мають форму іменника чоловічого роду (рідше – жіночого або середнього) роду. Такі скорочення завжди відмінюються, наприклад: док, у; МАЗ, у; ЦУМ, у;

2) скорочення, рід яких ще чітко не визначився. Як правило, одні з них зовсім не відмінюються, а іншим властиве нерегулярне відмінювання. Залежно від способу визначення роду – за стрижневим словом. Але при визначенні роду можуть бути родові коливання. Наприклад: Київоблвно вирішив і Київоблвно вирішило;

3) скорочення, які не мають власної граматичної категорії і рід визначається в контексті. Наприклад: ДРП – Дніпровське Річкове Пароплавання.

Написання скорочень служить засобом розмежування лексичних аббревіатур і графічних скорочень. Якщо аббревіатури є словами української мови, які мають свою вимову, граматичну характеристику, можуть утворювати похідні слова, виступати членами речення, то вони пишуться великими літерами і без крапок (ПТУ, УКП).

Традиції, що склалися у творенні і вживанні аббревіатур, виникли, насамперед, на підставі доцільності, а тому й вимагають до себе найбільшої уваги. Так, наприклад, усталилися межі тих понять, назви яких можуть бути скорочені. Це назви республік, міністерств, головних управлінь, вузів, науково-дослідних установ та ін.

Не скорочуються, як правило, багатослівні назви Верховних Рад, вищих урядових посад, назви середніх шкіл, деяких технічних виробів та ін.

Іменники-аббревіатури, уживані в різних стилях, можна об'єднати залежно від значення у такі тематичні групи:

- назви держав, співдружностей – СРСР, США, СНД;
- назви організацій – ООН, Інтерпол;
- назви міністерств, управлінь – МЗС (Міністерство закордонних справ), Мінюст, МВС;
- назви навчальних закладів – НТУУ "КПІ", НАВС (Національна академія внутрішніх справ);
- назви структурних підрозділів, відділів – КМ (кримінальна міліція), фінвідділ, спецміліція;
- назва осіб за посадою чи професією – оперуповноважений, військліквар.

У словотвірній категорії назв людей аббревіатури займають помітне місце. Найчастіше ці іменники виступають у складі комбінованих аббревіатур: держслужбовець, заввідділом, фінінспектор. Більшість таких аббревіатур належать до іменників чоловічого роду.

Творення аббревіатур – назв людей суфіксальним способом не зафіксовано. Але в усному мовленні активно функціонують як самостійні слова деякі початкові елементи:

спец, зав, зам, опер – доповім заму, думка спеца, рішення опера.

При утворенні аббревіатур обов'язковою є вимога зрозумілості. Це досягається вдалим скороченням основи, за яким легко відновлюється і вся основа.

Хоча серед аббревіатур є дуже неоднакові утворення, проте довільна аббревіація найменувань установ не допускається: слід користуватися тим типом скорочення, який зафіксовано в документації даної організації чи установи (або в спеціальних довідниках, інструкціях, статутах та ін.).

Із розвитком обчислювальної техніки в Україні почала складатися специфічна мова, якою спілкувалися комп'ютерщики. Створення Інтернету залучило до цієї сфери велику кількість людей, в основному це люди молодого віку, які зайняті у цій сфері. Використання аббревіатур у комп'ютерщиків також набуло широкого вжитку серед молоді. Способи аббревіації в цій сфері полягають у поєднанні початкових літер чи частин слів, іноді з цілими основами:

Інтернет – міжнародна комп'ютерна мережа; складання основ інтер- (міжнародний) та net (мережа);

сисадмін – системний адміністратор, поєднуються дві частини слів: системний адміністратор.

Далі ми хочемо навести приклади найбільш уживаних аббревіатур, які використовуються в персональних комп'ютерах та відтворити особливості їх вимови.

ASCII – American Standard Code for Information Interchange (Американський стандартний код для інформаційного обміну), вимовляється – “Ас-ки” .

DDE – Dynamic Data Exchange (Динамічний обмін даними), вимовляється – “Де-де-є”.

MSN – The Microsoft Network (Мережа Microsoft), вимовляється – “Ем-ес-ен”.

EMS – Expanded Memory Specification (Специфіка розширення пам'яті), вимовляється – “Є-ем-есс”.

FAQ – Frequently Asked Questions (Питання, які часто задаються), вимовляється – “Фек”.

IBM – International Business Machines (назва компанії), вимовляється – “Ай- бі-ем”.

IRQ – Interrupt Request Line (Лінія запиту переривання), вимовляється – “І-ер-кью”.

PNP – Plug and Play (Підключи та працюй), вимовляється – “Пі-ен-пі”.

ROM -Read-Only Memory (Тільки для читання), вимовляється – “Ром”.

URL -Uniform Resource Locator (Уніфікований локатор ресурсів), вимовляється – “У-ер-ел”.

WWW -Word Wide Web (Всесвітня павутина), вимовляється – “Ве-ве-ве”.

ISP – Internet Services Digital Network (Постачальник послуг Internet), вимовляється – “Ай-ес-пі-і”.

Отже, процес словотворення постійний, ніколи не припиняється . Будуть нові

відкриття і винаходи, з'являться нові предмети і явища – і народяться нові слова, бо мова завжди відгукується на зміни в житті суспільства.

Використана література:

1. Вихованець І.Р. У світі граматики. – К., 1987.
2. Стил ь і час. Хрестоматія /Уклад. Г.М.Колесник та ін. – К.: Наук. Думка, 1983. – 246 с.
3. Ющук І.П. Практичний довідник з української мови. – К.: Рідна мова, 1998. – 223 с.

Аннотація

В стат ьє рассмотрена історія освіти аббревіатур, їх використання в речі, отраження в мові змінений в житті общества.

Синякевич Г.В.
Житомирський педагогічний університет
імені Івана Франка

**ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ ГЕОГРАФІЇ
У ПЕДАГОГІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ В СВІТЛІ
БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ**

В основу розвитку освіти європейських країн кінця ХХ–початку ХХІ століття закладено інтеграційний процес, спрямований на формування загальноєвропейського освітнього простору. Реалізація цієї генералізуючої ідеї, навколо якої вибудовується загальноєвропейська стратегія розвитку освіти, повинна забезпечити Болонська декларація (1998р.) Цією угодою, яка підписана міністрами освіти європейських країн, передбачено реалізацію багатьох ідей і перетворень в галузі вищої освіти, зокрема прийняття двоциклової системи освітньо-кваліфікаційних рівнів.

Освітня практика та публікації фахівців (А.Алексюк, В.Андрущенко, В.Бех, А.Жук, В.Латишева, В.Мусіяка, Л.Пуховська, В.Чижиков, П.Падун та інші) свідчать, що реформування української вищої школи включає елементи, які відповідають ідеям і принципам Болонського процесу. Провідні вищі навчальні заклади України протягом останніх років активно беруть участь у Всеукраїнському експерименті і напрацьовують необхідний досвід щодо розвитку системи ступеневої освіти європейського виміру. Проте фахівцями піднімається проблемні питання, пов'язані з розробкою механізму науково-обґрунтованого впровадження системи двоциклової освіти у вищих навчальних закладах України та окремі аспекти цієї проблеми.

Аналіз публікацій з даної проблеми показує, що серед фахівців немає одностайної думки щодо визначення освітньо-виробничого місця, яке повинні зайняти педагогі-магістри. Тому, більшість педагогічних університетів продовжує готувати переважно спеціалістів. Держава, розглядаючи педагога-магістра як викладача і науковця, поки що